



“O‘QISH SAVODXONLIGI” DARSLARIDA TA’LIMY O‘YINLARNING QO‘LLANISHI

SHERQO‘ZIYEVA E‘ZOZAXON ANVAR QIZI

Toshkent kimyo xalqaro universiteti

“Maktabgacha va boshlang‘ich ta‘lim metodikasi ”

Kafedra “Boshlang‘ich ta‘lim nazariyasi va metodikasi ”

mutaxassisligi bo‘yicha magistratura talabasi

ezozashergoziyeva@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur tezisda boshlang‘ich ta‘lim bosqichida “O‘qish savodxonligi” darslarida ta‘limiy o‘yinlardan foydalanishning pedagogik ahamiyati tahlil qilinadi. Ta‘limiy o‘yinlar o‘quvchilarning o‘qishga bo‘lgan qiziqishini oshirish, matnni tushunish ko‘nikmalarini rivojlantirish hamda mustaqil fikrlash qobiliyatini shakllantirishda muhim vosita sifatida qaraladi. Shuningdek, dars jarayonida o‘yin elementlaridan foydalanish orqali o‘quvchilarning faolligi ortishi, bilimlarni samarali o‘zlashtirishga erishilishi va o‘qish jarayonining interfaol tarzda tashkil etilishi masalalari yoritiladi. Tadqiqotda ta‘limiy o‘yinlarning didaktik imkoniyatlari, ularning dars samaradorligini oshirishdagi o‘rni hamda boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining o‘qish savodxonligini rivojlantirishdagi amaliy ahamiyati ko‘rsatib beriladi.

Kalit so‘zlar: o‘qish savodxonligi, ta‘limiy o‘yinlar, boshlang‘ich ta‘lim, interfaol metodlar, o‘quv faoliyati, o‘qish ko‘nikmasi.

Kirish.

Bugungi kunda ta‘lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar o‘quv jarayonini yanada samarali tashkil etish, o‘quvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirish hamda ularning bilim olishga bo‘lgan qiziqishini oshirishni muhim vazifa sifatida belgilab bermoqda. Ayniqsa, boshlang‘ich ta‘lim bosqichi o‘quvchilarning keyingi ta‘lim jarayoniga tayyorgarligini shakllantiradigan eng muhim davr hisoblanadi. Shu sababli boshlang‘ich sinflarda o‘qitish jarayonini zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida tashkil etish, interfaol metodlardan keng foydalanish va o‘quvchilarni faol o‘qitish usullarini joriy etish dolzarb masalalardan biri bo‘lib qolmoqda. Boshlang‘ich ta‘limda “O‘qish savodxonligi” fanining o‘rni alohida ahamiyatga ega. Mazkur fan o‘quvchilarda nafaqat o‘qish malakasini shakllantiradi, balki matnni tushunish, undagi asosiy g‘oyani aniqlash, voqealarga baho berish va mustaqil xulosa chiqarish kabi muhim ko‘nikmalarni ham rivojlantiradi. O‘qish savodxonligi o‘quvchining intellektual rivojlanishi, nutq madaniyati va fikrlash faoliyati bilan bevosita bog‘liq bo‘lgan muhim kompetensiya hisoblanadi. Shu



bois ushbu fan doirasida samarali o'qitish usullaridan foydalanish ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi. So'nggi yillarda ta'lim jarayonida o'yin texnologiyalaridan foydalanish masalasiga alohida e'tibor qaratilmoqda. Chunki o'yin bolalar faoliyatining tabiiy shakli hisoblanib, ularning qiziqishi va faolligini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Ta'limiy o'yinlar o'quvchilarni dars jarayoniga faol jalb qilish, murakkab mavzularni sodda va qiziqarli shaklda tushuntirish hamda bilimlarni mustahkamlash imkonini beradi. Ayniqsa, boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun o'yin orqali o'rganish samarali pedagogik vosita sifatida qaraladi. "O'qish savodxonligi" darslarida ta'limiy o'yinlardan foydalanish o'quvchilarning o'qishga bo'lgan qiziqishini kuchaytiradi, ularning matn bilan ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi hamda dars jarayonini yanada jonli va interfaol shaklda tashkil etishga yordam beradi. O'yin elementlari orqali o'quvchilar o'z fikrlarini erkin ifodalashga, mantiqiy tafakkurini rivojlantirishga va jamoada ishlash ko'nikmalarini shakllantirishga imkon topadilar. Bundan tashqari, ta'limiy o'yinlar o'quvchilarning diqqatini jamlash, xotirasini mustahkamlash va ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ta'limiy o'yinlardan foydalanish o'qituvchidan ham yuqori darajadagi pedagogik mahoratni talab etadi. O'qituvchi darsning maqsadi va mazmunidan kelib chiqib, o'yinlarning turini to'g'ri tanlashi, ularni o'quv jarayoniga mos ravishda tashkil etishi hamda o'quvchilarning yosh xususiyatlarini hisobga olishi zarur. To'g'ri tashkil etilgan ta'limiy o'yinlar darsning samaradorligini oshirib, o'quvchilarning bilimni mustaqil ravishda egallashiga xizmat qiladi. Bugungi kunda xalqaro ta'lim baholash dasturlari, xususan, o'quvchilarning o'qish savodxonligini baholashga qaratilgan tadqiqotlar ham ushbu yo'nalishning muhimligini ko'rsatib bermoqda. Bu esa o'qish savodxonligi darslarini zamonaviy metodlar asosida tashkil etish, o'quvchilarning matnni anglash va tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantirishni taqozo etadi. Shu nuqtai nazardan, ta'limiy o'yinlardan foydalanish o'quvchilarning o'qish faoliyatini faollashtirish va ularning bilim olish jarayonini samarali tashkil etishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Mazkur tezisda "O'qish savodxonligi" darslarida ta'limiy o'yinlardan foydalanishning pedagogik ahamiyati, ularning o'quv jarayonidagi o'rni hamda boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'qish ko'nikmalarini rivojlantirishdagi samaradorligi tahlil qilinadi. Shuningdek, ta'limiy o'yinlarning didaktik imkoniyatlari va ularni amaliyotda qo'llashning o'ziga xos jihatlari yoritib beriladi. Ushbu yondashuv o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini oshirish, ularning faol ishtirokini ta'minlash va ta'lim samaradorligini yanada yuksaltirishga xizmat qiladi.

Asosiy qism.

Boshlang'ich ta'lim tizimida o'quvchilarning o'qish savodxonligini



shakllantirish muhim pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi. O'qish savodxonligi faqatgina matnni o'qish bilan cheklanib qolmay, balki o'qilgan matnni tushunish, uning mazmunini tahlil qilish, asosiy g'oyasini aniqlash hamda matn yuzasidan mustaqil fikr bildira olish kabi ko'nikmalarni ham o'z ichiga oladi. Shu sababli "O'qish savodxonligi" darslarini samarali tashkil etish, o'quvchilarning faolligini oshirish va ularni dars jarayoniga faol jalb etish muhim ahamiyat kasb etadi. Bu borada ta'limiy o'yinlardan foydalanish o'quv jarayonini qiziqarli va samarali tashkil etish imkonini beradi. Ta'limiy o'yinlar o'quvchilarning bilim olish jarayonida faol ishtirok etishiga yordam beradigan pedagogik usullardan biri hisoblanadi. O'yin orqali o'qitish jarayonida o'quvchilar o'zlarini erkin tutadi, darsga bo'lgan qiziqishlari ortadi hamda yangi bilimlarni osonroq o'zlashtiradilar. Ayniqsa, boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun o'yin faoliyati tabiiy jarayon bo'lib, ular o'yin orqali atrof-muhitni anglaydi, fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi va o'z bilimlarini mustahkamlaydi. Shu bois ta'limiy o'yinlardan foydalanish boshlang'ich ta'limda samarali pedagogik vosita sifatida keng qo'llanilmoqda. "O'qish savodxonligi" darslarida ta'limiy o'yinlardan foydalanish o'quvchilarning matn bilan ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Masalan, matn mazmunini tushunishga qaratilgan o'yinlar o'quvchilarning diqqatini matnga jalb qiladi va ularni fikrlashga undaydi. "Savol-javob", "Davom ettir", "Kim tez topadi?", "To'g'ri javobni tanla" kabi o'yinlar orqali o'quvchilar matn mazmunini chuqurroq anglay boshlaydilar. Bunday o'yinlar dars jarayonini jonlantirib, o'quvchilarning bilimlarni faol o'zlashtirishiga yordam beradi. Shuningdek, ta'limiy o'yinlar o'quvchilarning nutqini rivojlantirishda ham muhim ahamiyatga ega. O'yin jarayonida o'quvchilar o'z fikrlarini ifodalashga, savollarga javob berishga va muloqot qilishga o'rganadilar. Bu esa ularning og'zaki nutqini rivojlantirish, so'z boyligini kengaytirish hamda fikrni izchil bayon qilish ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, rolli o'yinlar yoki sahnalashtirish elementlaridan foydalanish o'quvchilarning ijodiy fikrlashini rivojlantiradi va o'qilgan matn mazmunini yaxshiroq anglashiga yordam beradi. Ta'limiy o'yinlar dars jarayonida o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirishga ham xizmat qiladi. O'yin davomida o'quvchilar turli savollarga javob izlaydi, muammoli vaziyatlarni hal qilishga harakat qiladi va o'z fikrlarini asoslashga intiladi. Bu esa o'quvchilarning mantiqiy tafakkurini rivojlantirishga, ularning muammoli vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilish ko'nikmalarini shakllantirishga yordam beradi. Bundan tashqari, ta'limiy o'yinlar o'quvchilar o'rtasida hamkorlik muhitini shakllantiradi. Guruhlarda tashkil etilgan o'yinlar o'quvchilarning jamoa bilan ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi, o'zaro hurmat va hamjihatlikni mustahkamlaydi. O'quvchilar birgalikda muammoni hal qilish jarayonida fikr almashadi, bir-birining fikrini



tinglaydi va umumiy xulosaga kelishga harakat qiladi. Bu esa ta'lim jarayonining samaradorligini oshiradi.

Umuman olganda, "O'qish savodxonligi" darslarida ta'limiy o'yinlardan foydalanish o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini oshiradi, ularning bilimlarni samarali o'zlashtirishiga yordam beradi hamda o'qish ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu sababli o'qituvchilar dars jarayonida turli xil ta'limiy o'yinlardan maqsadga muvofiq foydalanishlari zarur. Bu esa o'quv jarayonini yanada samarali tashkil etish va ta'lim sifatini oshirishga imkon yaratadi.

Xulosa.

Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich ta'lim tizimida "O'qish savodxonligi" darslarini samarali tashkil etish o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. O'qish savodxonligi nafaqat matnni o'qish, balki uni anglash, tahlil qilish, mazmunini tushunish va mustaqil xulosa chiqarish kabi muhim kompetensiyalarni shakllantirishga xizmat qiladi. Shu sababli mazkur fan doirasida darslarni zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida tashkil etish hamda o'quvchilarning faolligini oshiradigan metodlardan foydalanish zarur hisoblanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, "O'qish savodxonligi" darslarida ta'limiy o'yinlardan foydalanish o'quv jarayonining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Ta'limiy o'yinlar o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini kuchaytiradi, ularning o'quv faoliyatiga faol jalb etilishiga yordam beradi hamda bilimlarni oson va samarali o'zlashtirish imkonini yaratadi. O'yin elementlari orqali tashkil etilgan darslar o'quvchilar uchun qiziqarli va mazmunli bo'lib, ularning fikrlash, muloqot qilish va mustaqil xulosa chiqarish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Shuningdek, ta'limiy o'yinlar o'quvchilarning nutqini rivojlantirish, so'z boyligini kengaytirish hamda matn bilan ishlash ko'nikmalarini shakllantirishda ham muhim ahamiyatga ega. O'yin jarayonida o'quvchilar o'z fikrlarini erkin bayon qilishga, savollarga javob berishga va jamoada ishlashga o'rganadilar. Bu esa ularning ijtimoiy faolligini oshirib, o'qish jarayoniga bo'lgan ijobiy munosabatini mustahkamlaydi. Bundan tashqari, ta'limiy o'yinlardan foydalanish o'quvchilarning mantiqiy tafakkuri, ijodiy fikrlashi va muammoli vaziyatlarni hal qilish qobiliyatini rivojlantirishga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. O'yin asosida tashkil etilgan topshiriqlar o'quvchilarni izlanishga undaydi, ularning mustaqil fikrlash ko'nikmalarini shakllantiradi va o'qilgan matnni chuqurroq anglashga yordam beradi.

Umuman olganda, "O'qish savodxonligi" darslarida ta'limiy o'yinlardan maqsadga muvofiq foydalanish o'quvchilarning bilim darajasini oshirish, dars jarayonini yanada qiziqarli tashkil etish hamda ta'lim samaradorligini ta'minlashda muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Shu sababli o'qituvchilar dars



jarayonida ta'limiy o'yinlardan keng foydalanishlari, ularni dars mazmuni va o'quvchilarning yosh xususiyatlariga mos ravishda tanlashlari maqsadga muvofiqdir. Bu esa o'quvchilarning o'qish savodxonligini rivojlantirishga va ta'lim sifatini yanada oshirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Xasanboyeva O. Umumiy pedagogika. – Toshkent: Fan, 2018. – 112-bet.
2. Sayidov R. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Iqtisod-moliya, 2021. – 56-bet.
3. Raximov B., Qodirova F. **Boshlang'ich ta'lim pedagogikasi.** – Toshkent: Fan va texnologiya, 2018. – 208 b.
4. Karimova V.M. **Pedagogika asoslari.** – Toshkent: O'zbekiston, 2017. – 240 b.
5. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi. **Boshlang'ich ta'lim uchun o'qish savodxonligi darsligi (1–4-sinflar).** – Toshkent: Respublika ta'lim markazi, 2021. – 160 b.